

یادداشتی از دکتر جلال الدین سلیمی کارشناس و تحلیلگر ارشد مسائل بین الملل؛

سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در یک نگاه

پدیداری جمهوری اسلامی، ایران تبدیل به کشوری تجدیدنظرطلب، مخاصمه‌جو، رادیکال و مذهبی شد و به سرعت جهان را با سیاست‌های تازه خود آشنا ساخت. استکبارستیزی و صدور انقلاب از سیاست‌های مورد توجه ایران در دهه‌های اخیر هستند.

به گزارش خبر، دکتر جلال الدین سلیمی، کارشناس و تحلیلگر ارشد مسائل بین الملل، در یادداشتی با عنوان «سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در یک نگاه» به پایگاه خبری گزارش خبر آورده است:

در زمینه غرب‌ستیزی، جمهوری اسلامی کوشش کرد که با رژیم‌های کمونیستی روابط نزدیکی برقرار کند و با کشورهایی همانند رومانی، کره شمالی و کوبا به روابطی موفق رسید. در دهه‌های اخیر، ایران با بلاروس، نیجریه و ونزوئلا نیز روابط قابل توجهی داشته‌است.

مارک گازیوروسکی، عالم سیاسی، حکومت جمهوری اسلامی ایران را یک حکومت مطرود برای بسیاری از کشورهای جهان می‌داند. اساس سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران نیز، بر شعار «نه شرقی، نه غربی، جمهوری اسلامی» استوار شد و اولویت روابط، با کشورها و حرکت‌های اسلامی و کشورهای منطقه بوده‌است؛ اگرچه، چنین سیاستی با گذشت زمان تغییر کرد و روابط به سوی اروپا، روسیه، انگلستان، ایالات متحده و در پایان، کشورهای عربی تغییر کرد.

جمهوری اسلامی از روسیه، چین، سوریه و ونزوئلا به عنوان مهم‌ترین کشورهای متحد خود یاد می‌کند. همچنین این نظام، روابط خوبی نیز با حزب‌الله لبنان، حماس و مبارزان حوثی داشته‌است. برنامه‌های هسته‌ای و موشکی ایران و نوع روابط با اسرائیل، تنش‌ها و تحریم‌هایی را برای این کشور به همراه داشته‌است.

در تیر ۱۳۹۴، ایران با گروه ۵+۱ به توافقی مهم با عنوان برنامه جامع اقدام مشترک، دست یافت که پیرامون برنامه هسته‌ای این کشور بود و تحریم‌های اقتصادی را پایان می‌داد. اگرچه خروج آمریکا از برجام و تحریم‌های مجدد، این توافق را به هم ریخت. دونالد ترامپ، رئیس‌جمهور ایالات متحده آمریکا، پس از اعلام خروج این کشور از برجام، از ناکارآمدی برجام در پیشگیری از دستیابی جمهوری اسلامی به سلاح اتمی و ادامه‌دار بودن پشتیبانی این نظام از تروریسم و خطر برنامه موشکی بالستیک ایران گفت.

مروری بر سیاست خارجی ایران در دولت‌های مختلف؛

۱ - دوران هشت‌ساله ریاست جمهوری سید علی خامنه‌ای دستگاه سیاست خارجی و دیپلماسی ایران فعال‌تر شد. او در دوره اول ریاست‌جمهوری از ۱۵ تا ۲۰ شهریور ۱۳۶۳.ش به کشورهای سوریه، لیبی و الجزایر و در دوره دوم از ۲۳ دی تا ۳ بهمن ۱۳۶۴.ش به کشورهای پاکستان، تانزانیا، زیمبابوه، آنگولا و موزامبیک سفر کرد. برای شرکت در هشتمین اجلاس سران جنبش عدم تعهد در هارره مجدداً به زیمبابوه سفر کرد.

در این سفر در اجلاس سران سخنرانی کرد و با برخی از سران این کشورها گفت‌وگو کرد. از ۲ تا ۶ اسفند ۱۳۶۷.ش به کشورهای یوگسلاوی و رومانی و از ۱۹ تا ۲۶ اردیبهشت ۱۳۶۸.ش به کشورهای چین و کره شمالی سفر کرد.

سید علی خامنه‌ای در ۳۱ شهریور ۱۳۶۶.ش در چهل و دومین اجلاس مجمع عمومی سازمان ملل متحد شرکت کرد و در سخنرانی خود دیدگاه‌ها و مواضع اصولی جمهوری اسلامی ایران را تشریح کرد. این سفر او با استقبال ایرانیان و مسلمانان مقیم نیویورک و مطبوعات بین‌المللی مواجه شد.

از اقدامات دیگر آیت الله خامنه‌ای در زمینه سیاست خارجی می‌توان به؛

۱- برقراری ارتباط با گروه‌های سیاسی شیعی در افغانستان، عراق و لبنان و ایجاد تفاهم بین آن‌ها و تشکیل مجلس اعلاى اسلامی عراق اشاره کرد.

۲ - دولت هاشمی رفسنجانی سیاست خارجی دوران پس از جنگ بیشتر بر روابط منطقه‌ای و استفاده از فضای پساجنگ متمرکز بود. دولت هاشمی تلاش می‌کرد با استفاده عملی از سیاست تنش‌زدایی از مزایای اقتصادی برای کشور بهره ببرد.

۳ - دولت خاتمی؛ نقاط عطف آن ایده گفتگوی تمدن‌ها بود که در ۱۳ آبان ۱۳۷۷ در مجمع عمومی سازمان ملل مطرح شد و این سازمان، سال ۲۰۰۱ را به نام سال جهانی گفتگوی تمدن‌ها نامید.

۴ - دولت احمدی نژاد در توسعه صنعت اتمی، باعث محبوبیت داخلی و تقریباً جهانی و صد درصد منطقه ای شد. ایستادگی احمدی نژاد در مقابل آمریکا را معادل «قهرمان جهان اسلام» پذیرفتند. فقدان بینش سیاست بین الملل در مجموعه دولت احمدی نژاد؛ علی رغم محبوبیت داخلی و منطقه‌ای؛ اجماع ۱۵ عضو شورای امنیت علیه جمهوری اسلامی؛ تحریم‌ها؛ سایه جنگ و سقوط سیاست خارجی را بدنبال داشت.

۵ - دولت روحانی با توجه به طبع ، کلاس و کیش شخصیتی معتقد به مذاکره با «کدخدا» بود ولی در تشخیص تفاوت؛ دمکرات/جمهوریخواه فاقد «شناخت آمریکا» بود.

۶ - نگاه به شرق دولت ریوسی؛ بدلیل یکپارچگی داخلی مجدداً با مشکل عدم فقدان شناخت؛ خستگی داخلی ؛ گرانی ؛ فساد ؛ ناراآمدی و تحکم بجای ترغیب در رابطه با مردم باعث شد تا کشورهای جهان؛ با توجه به «تنش دولت و ملت» در ایران؛ در سیاست خارجی؛ جمهوری اسلامی را جدی تلقی نکنند تبدیل ده میلیون ایرانی مهاجر به دشمن آشکار؛ تبعاتی به مراتب بدتر برای کشور خواهد داشت که جبران پذیر نخواهد بود.

نتیجه گیری؛

بیش از چهل سال سیاست خارجی با دعوا و لجبازی با اکثر کشورهای مطرح مانند آمریکا ، آذربایجان، اروپا ، عربستان و... لازمه دیپلماسی عمومی بود ولی موفقیتی حاصل نکرد و به تدریج همسایگان «برتری» سیاست خارجی بر جمهوری اسلامی دارند.

نگاه به شرق و غرب برای داشتن ارتباط موثر لازم است اما بدون دیدگاه جهانی و فراگیر با کشورهای مختلف بعید است نتایج درخشانی را در پی داشته باشد. تعریف جامع علمی و پژوهشی سیاست خارجی؛ نشأت گرفته از سیاست داخلی است که بدون حمایت مردم ایران سیاست خارجی نمایشی بیش نیست.